

Ignasi Moreta:

“Panikkar ens va ensenyar que una persona pot integrar elements de diferents creences religioses sense haver de renunciar als seus orígens o a la seva identitat”

El 2018, Raimon Panikkar hauria fet 100 anys, una efemèride que la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona han aprofitat per impulsar l'Any Panikkar. En parlem amb l'editor Ignasi Moreta, expert en l'obra panikkariana i comissari d'aquest esdeveniment amb què es vol apropar al públic l'obra d'aquest filòsof català universal, nexa d'unió entre Orient i Occident, pensador i religiós, autor d'una extensa i prolífica obra.

Parlem de Raimon Panikkar, però podríem estar-ho fent també de Ramon Llull!

Biel Cadilla

L'extensió de la seva obra els equipara clarament. Hi ha un treball en l'escriptura a fons i una voluntat de recerca del que Llull en diu les raons necessàries, és a dir, la voluntat de dialogar a través de la raó. Què els separa? És claríssim. Tots dos recorren la terra i van cap al lloc on viu el que no es professa cristià, però un hi va amb la voluntat de fer cristians i l'altre hi va amb la voluntat de dialogar entre les dues religions, sense necessitat que l'altre es converteixi.

Panikkar és, després de Llull, el pensador català més universal?

No tenim un cànon establert de la filosofia, però, si féssim un rànkung, sense cap dubte a Panikkar el situaríem entre els grans. Si és el número ú, el dos o el quatre, no ho sé, però, després de Ramon Llull, tenim poques figures de l'alçada d'un Panikkar al segle XX o XXI. No hi ha gaires gegants intel·lectuals com ell.

I, malgrat tot, és relativament poc conegut.

Sí, Panikkar és una mica víctima del seu personatge. En certa manera va

triumfar, en el sentit que és un filòsof que aplegava a molta gent al seu voltant, que sortia als mitjans de comunicació, que rebia un munt d'invitacions per anar a congressos... És a dir, hi ha un fenomen Panikkar. Però això també és el seu punt feble perquè som un país molt miserable i de seguida pensem “ah, doncs aquest és el mediàtic” o “aquest és un predicador”. El sector intel·lectual l'ha vist com un personatge pintoresc, allà dalt a Tavertet, amb la seva indumentària particular, predicant coses espirituals... Hem creat un personatge entranyable i simpàtic i el perill és que ens pensem que això s'acaba aquí. I la meua inquietud és que Panikkar és molt més que això. Hi ha una obra molt sòlida al darrere i el que cal és aproximar-nos-hi sense que el personatge es mengi la seva potència. Panikkar és un filòsof que parla de tu a tu amb Heidegger i amb Ratzinger, és a dir, un personatge de primer ordre i l'hem de llegir, estudiar, divulgar, debatre i discutir com a tal.

Aquest suposo que és l'objectiu de l'Any Panikkar...

Sí, l'objectiu és doble. D'una banda difondre i fer conèixer l'obra de

Panikkar i, de l'altra, discutir-lo. No es tracta de caure de genolls davant de Panikkar. És un acadèmic que emet una sèrie de tesis sobre el seu món i aquestes tesis les hem de confrontar amb altres propostes i veure fins a quin punt ens serveixen o no per entendre el nostre món. Per tant, difondre i discutir en el sentit més noble del terme.

De fet, a ell li agradava això.

Sí, ell no ens porta una veritat revelada que haguem d'acceptar a ulls clucs. Es baralla amb la realitat i ofereix la seva proposta de sentit, però en cap cas la podem prendre de manera dogmàtica. Seria absolutament contrari a un pensador que va fer de la guerra contra el fanatisme un dels seus ressorts. Tota l'obra de Panikkar és un antídoto contra el fanatisme i contra el perill que tenen les religions d'absolutitzar-se a sí matei-

són tan idealitzades. Jo sóc partidari de ser absolutament transparents i de no pretendre que és un personatge immaculat. Panikkar és un personatge amb les seves contradiccions i això l'humanitza.

sió és que, ideològicament, Panikkar s'allunya del llenguatge propi de l'organització. Això durant 26 anys es va gestionant com es pot, fins que, al final, esclata la crisi definitiva i l'any 1966 Panikkar és expulsat de

L'OBRA DE PANIKKAR ÉS UN ANTÍDOT CONTRA EL FANATISME I CONTRA L'ABOSOLUTISME RELIGIÓS

xes. Això Panikkar ho combat absolutament i sempre deia que era un sacerdot catòlic, però no un funcionari del Vaticà.

El personatge està envoltat d'una certa aura de llegenda i d'alguns dubtes, com la seva relació amb l'Opus Dei. Això l'ha afavorit o l'ha perjudicat?

És un personatge amb contradiccions. No és un personatge d'una sola peça o a qui tot li hagi sortit bé a la vida. Hi ha coses que no quadren. Ell mateix projecta una imatge de Panikkar, però la realitat biogràfica ens demostra que algunes coses no

Tornant a la qüestió de l'Opus Dei. El fet que en formés part durant 26 anys creu que ha fet que molta gent ja no en vulgui saber res?

L'Opus Dei és una institució controvertida, amb els seus detractors i els seus defensors. Per a alguns pot ser motiu de decepció el fet que Panikkar hi pertanyés durant 26 anys, per altres una sorpresa... A mi no m'escandalitza perquè l'Opus Dei l'any 1940 és una alenada d'aire fresc en una Església molt tancada en sí mateixa. El que és evident és que molt aviat el paper de Panikkar dins de l'Opus és incòmode per a les dues parts. D'una banda hi ha motius d'ordre disciplinari perquè Panikkar està fent la seva obra i l'Opus necessita que faci de capellà i, per tant, hi ha una certa tensió sobre a què dedica el seu temps. I l'altre gran focus de ten-

ÉS EVIDENT QUE EL SEU PAPER DINS DE L'OPUS VA SER INCÒMODE PER A LES DUES PARTS

l'Opus i passa a dependre del bisbat de Varanasi, a l'Índia.

Hi ha un abans i un després del seu primer viatge a l'Índia, l'any 1954?

Sí, aquell any se li havia mort el pare, hi havia una sèrie de tensions amb l'Opus Dei i la millor solució va ser anar-se'n a l'Índia a buscar les seves arrels paternes. S'hi va estar quatre anys, no va anar-hi a fer turisme, sinó que va fer una immersió a fons. D'aquí en surt l'explicació que fa el mateix Panikkar quan diu: "me'n vaig anar cristià, em vaig descobrir hindú i torno budista, sense haver deixat mai

de ser cristià”. És una professió de fe interreligiosa molt interessant perquè és autobiogràfica. Ell hi va amb la seva identitat cristiana, sacerdotal, numerari de l’Opus i amb sotana. Diu que es va descobrir hindú, però no es converteix a res, sinó que descobreix l’hindú que ja era latent a dins seu. Per impregnació es torna budista, però sense deixar mai de ser cristià, és a dir, sense renunciar a res. Per tant, la intuïció de Panikkar és que les religions no són compartiments estancs i que no les hem d’entendre com a afiliacions excoients. Jo crec que un dels grans ensenyaments de Panikkar que ens serveixen avui és que no hem de renunciar a res i que les religions no han de competir per ocupar un mateix espai, sinó que una persona pot integrar elements de diferents creences religioses, sense haver de renunciar als seus orígens o a la seva identitat.

Va ser un dels pioners en l’ecumenisme, però on queda l’Islam?

Itineraris de diàleg molt bonics entre Cristianisme i Islam se n’han fet diversos en els nostres dies. En el cas de Panikkar, ell no parla de l’Islam perquè la seva biografia no el porta fins aquí i ell no pretén que nosaltres el mimetitzem. Cadascú ha de fer el seu itinerari. Cadascú coneix la seva biografia, té les seves fonts i ha de configurar la seva identitat religiosa en funció d’allà on l’ha portat la vida.

Aquesta complexitat del personatge es veu també en altres àmbits, com en la compaginació de ciència i la fe, no?

Sí, ell comença estudiant química perquè el seu pare tenia un negoci de productes químics i n’havia de ser l’hereu. Com que es prenia les coses molt seriosament, no només

es va llicenciar, sinó que es va doctorar en Ciències i, després, ho va fer en Filosofia i en Teologia. Per tant és algú que està en diàleg no només entre Orient i Occident, sinó també entre Lletres i Ciències i entre Cristianisme, Hinduisme, Budisme i pensament secular. Una mica la música de fons sempre és la mateixa: no cal renunciar a res. El fet de dedicar-se al pensament no li implica renunciar a una aproximació científica a la realitat i el fet de tenir un bagatge científic fort no implica que hagi de renunciar a formes de comprensió de la realitat diferents. Panikkar polemitzava molt amb la pretensió de la ciència de ser un pensament neutre i universal.

EN GENERAL, L’OBRA DE PANIKKAR FA UN ESFORÇ DE DIVULGACIÓ I ELS SEUS TEXTOS S’ENTENEN

Panikkar va escriure una vuitantena de llibres. I a Fragmenta heu emprès la tasca faraònica de publicar la seva Opera Omnia. Quan preveieu que es pogui completar?

Inclourà un total de 18 o 19 volums, entre les 400 i les 1.000 pàgines cadascun. Cada volum aplega més d’un llibre i diversos articles. De moment, hem publicat 10 volums i en tenim un altre, dedicat al Cristianisme, a punt de sortir. Esperem que en uns pocs anys haurérem completat l’edició. Panikkar va fer una cosa molt interessant a l’hora d’escriure la seva obra completa i és que no va organitzar els seus llibres per cronologia, sinó per tema. I això és molt important perquè la temptació més intuïtiva d’entrada seria fer-ho per data de publicació, però, més

que organitzar la seva obra completa de manera que sigui un homenatge a la seva persona, Panikkar va preferir posar-se ell al servei del lector.

A banda de l’extensió de la seva obra, el nivell és accessible a tothom?

Panikkar és un autor que se l’entén. És un autor que vol influir en el seu temps i ser llegit i, evidentment, té textos de diferents registres però, en general, en la seva obra fa un esforç de divulgació i els seus textos s’entenen. Es fa entendre perquè la seva prioritat no és desenvolupar una obra filosòfica per passar a la història, sinó fer un món millor.

Hi ha conceptes clau en l’obra de Panikkar que no sé si tothom pot entendre, com per exemple el de cosmoteandrisme...

No costa gaire. Molts filòsofs han reflexionat sobre com s’articula la relació entre Déu, l’home i el Cosmos. En la nit dels temps, el que preval és la Naturalesa, el Cosmos. Després la Humanitat posa el focus en Déu i l’ésser humà es troba entre un Déu a les altures i la Naturalesa que està als seus peus. Amb el Renaixement, l’ésser humà se sent en el centre i desplaça a Déu, de manera que en la modernitat és l’home qui se situa en el lloc prioritari. El que fa Panikkar és dir que no hi ha jerarquies. Déu, Home i Cosmos són les tres dimensions de la realitat i, en cada fragment de la realitat, hi ha l’aspecte diví, l’humà i el còsmic. I el que hem de fer és ser capaços de percebre aquesta triple dimensió de la realitat sense que cap dels elements quedi supeditat als altres.

Ara fa 8 anys que va morir. No sé si en aquest temps ens hem acostat o allu-

nyat del seu ideal. Tinc la impressió que l'individualisme va en augment...

No vull fer història ficció. No sabem què diria en contextos històrics que no ha viscut. El que hem de fer és llegir a Panikkar i veure si les seves intuïcions, anys més tard, encara ens interpel·len i si encara té alguna cosa a dir als homes i dones d'avui. La meua constatació com a lector és que l'obra de Panikkar ens continua interpel·lant. Per exemple, amb les seves crítiques a la ciència en la seva pretensió totalitzadora, a la Teologia per creure que pot posar les altres disciplines al seu servei o a les comprensions de les religions en termes fanàtics i fonamentalistes... Tot això, encara ho llegim avui i estem molt lluny d'haver realitzat l'ideal al qual Panikkar apuntava i, en aquest sentit, és un autor que continua plenament vigent.

Una altra paraula que es repeteix molt associada a Panikkar és "diàleg". Sense fer història ficció, no sé què creus que pensaria Panikkar sobre la situació actual entre Catalunya i Espanya...

La proposta de diàleg de Panikkar és molt seriosa i aplicable a tots els àmbits de la vida. I, per tant, també en el cas de Catalunya i Espanya. Panikkar distingeix diferents tipus de diàleg. El diàleg dialèctic, on cadascú va a mirar de guanyar armat amb els seus arguments. Després hi ha un diàleg del qual Panikkar en parla poc, que és el de la transacció, el del peix al cove: et dono els vots per aquesta llei i, a canvi, tu em dones els vots per això altre. Però a Panikkar no li interessaven aquests tipus de diàleg, sinó el diàleg dialògic, que vol dir que un hi acudeix sabent que el diàleg té interès per sí mateix. És a dir, l'horitzó no és arribar a un relat compartit únic i, per tant, un no va al diàleg armat per

Raimon Panikkar al 2007, a Roses (Girona).

guanyar. El diàleg dialògic no pretén que hi hagi perdedors ni imposar-se i no s'hi va armat, sinó amb l'actitud d'escolta i de compartir quin és el meu dolor, què és allò de la meua actitud que a tu t'ofèn profundament i posar-nos en contacte amb aquesta dimensió profunda. Caldria traslla-

dar això al contenciós polític entre Catalunya i Espanya? Estic absolutament convençut que sí. Podrien Rajoy i Puigdemont asseure's i tenir un diàleg amb aquesta profunditat? Doncs no ho sé, temo que la classe política no està interessada en aquest tipus de diàleg. ⊕

DE MILENA CARRARA - AUTHOR, CCO, [HTTPS://COMMONS.WIKIMEDIA.ORG/W/INDEX.PHP?CURID=47155678](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=47155678)